

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ UYANDIRAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2014/9962
Karar Tarihi : 19/7/2017

Başkan : Burhan ÜSTÜN
Üyeler : Serruh KALELİ
Hicabi DURSUN
Kadir ÖZKAYA
Rıdvan GÜLEÇ
Raportör : Ayhan KILIÇ
Başvurucular : 1. Ali UYANDIRAN
2. Refik TIKNAZ
3. Ahmet UYANDIRAN
4. Ekrem ALBEREN
5. Fatma ALBEREN
6. Muammer ALBEREN
7. Nail UYANDIRAN
8. Nergiz ALBEREN
Vekilleri : 1. Av. Erol YANKUNCU
2. Av. Yılmaz AYYILDIZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, taşınmazın usulüne uygun kamulaştırma yapılmaksızın idare adına tescil edilmesi sebebiyle açılan tazminat davasının -dava devam ederken yürürlüğe giren kanun hükmü uygulanmak suretiyle- incelenmeksizin reddi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 16/6/2014 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü Anayasa Mahkemesine sunmuştur.

7. Bakanlık tarafından Anayasa Mahkemesine sunulan görüş, başvuruca tebliğ edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanlarını ibraz etmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan Ali Uyandıran 1946 doğumlu olup İstanbul ili Kadıköy ilçesinde, Refik Tıknaz 1945 doğumlu olup Bursa ili Nilüfer ilçesinde, Nail Uyandıran 1948 doğumlu olup İstanbul ili Şişli ilçesinde, Ahmet Uyandıran 1952 doğumlu olup Bursa ili Kestel ilçesinde; Ekrem Alberen, Fatma Alberen, Muammer Alberen ve Nergiz Alberen sırasıyla 1984, 1958, 1950 ve 1990 doğumlu olup Bursa ili Osmangazi ilçesinde ikamet etmektedir.

10. Başvuruculardan Refik Tıknaz, taşınmazın 4/32 hisseli maliki olan Fatma Uyandıran'ın; Ali Uyandıran, Nail Uyandıran ve Ahmet Uyandıran taşınmazın 3/32 hisseli maliki olan Hasan Uyandıran'ın; Ekrem Alberen, Fatma Alberen, Muammer Alberen ve Nergiz Alberen ise taşınmazın 3/32 hisseli maliki olan Rukiye Alberen'in mirasçılardır.

A. Uyuşmazlığın Arka Planı

11. Başvurucuların murisleri adına kayıtlı bulunan ve İstanbul ili Bağcılar ilçesi Mahmutbey köyünde kâin 13 pafta 1913 parsel sayılı 4829 m² büyüklüğündeki taşınmaz 2/12/1985 tarihinde (kaldırılan) Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü (Arsa Ofisi) tarafından kamulaştırılmıştır. 29/4/1964 tarihli ve 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu ile kurulan Arsa Ofisi 8/12/2004 tarihli ve 5273 sayılı Kanun'la 1164 sayılı Kanun'da yapılan değişikliklerle lağvedilmiş ve Arsa Ofisine verilen görevler Toplu Konut İdaresi Başkanlığına (TOKİ) devredilmiştir.

12. Kamulaştırmaya ilişkin işlemler, murislerinin adreslerinde bulunamaması nedeniyle kendilerine tebliğ edilememiştir. Kamulaştırma bedeli, malikler adına açılan banka hesabında bloke edilmiştir.

13. Bakırköy 4. Sulh Hukuk Mahkemesinin 24/6/1987 tarihli kararıyla İstanbul Barosu avukatlarından A.C., taşınmazın ileride belli olacak malik veya maliklerinin haklarını korumak ve idareye karşı muhatap olup gerekli işlemleri yapmak ve gerektiğinde ferağ vermek amacıyla kayyım olarak atanmıştır. Kamulaştırma evrakları 10/9/1987 tarihinde kayyım tebliğ edilmiştir.

14. Kayyım tarafından Bakırköy 4. Asliye Hukuk Mahkemesinde kamulaştırma bedelinin artırılması davası açılmış ve dava sonucunda 6/7/1988 tarihinde verilen kararla kamulaştırma bedeli artırılmıştır. Anılan karar, temyiz ve karar düzeltme aşamalarından geçerek kesinleşmiştir.

15. A.C.nin kayyımlıktan affını istemesi nedeniyle Bakırköy 4. Sulh Hukuk Mahkemesinin 17/11/1989 tarihli kararıyla İstanbul Defterdarı kayyım olarak atanmıştır.

16. Arsa Ofisi tarafından 14/3/1990 tarihinde Bakırköy 3. Asliye Hukuk Mahkemesinde 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 16. maddesi uyarınca hükmen tescil davası açılmıştır. Dava sonucunda 8/3/1991 tarihli kararla taşınmazın idare adına tesciline hükmedilmiştir. Taşınmaz 26/8/1991 tarihinde idare adına tescil edilmiştir.

17. Taşınmaz, Bakırköy 5. Sulh Hukuk Mahkemesinde açılan izaleişiüyü davasında verilen satış kararı doğrultusunda 27/2/1996 tarihinde Ş.K. ve Şü.K.ye satılmıştır. Ayrıca söz konusu taşınmaz üzerinden enerji nakil hattı geçirilmiştir.

B. Başvurucular Tarafından Açılan Tazminat Davası

18. Başvurucular, taşınmazın kamulaştırıldığını 2011 yılında öğrendiklerini öne sürerek 14/9/2011 ve 14/10/2011 tarihlerinde Bakırköy 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırmasız el atma nedeniyle TOKİ ve Türkiye Elektrik İletim Anonim Şirketi (TEİAŞ) aleyhine tazminat davası açmışlardır. Dava dilekçesinde taşınmaz bedelinin yanında taşınmazın üzerinden enerji nakil hattı geçirilmesi nedeniyle de ayrıca tazminat ödenmesi talebinde bulunulmuştur.

19. Mahkemece 9/4/2013 tarihinde davanın "dava şartı yokluğu" nedeniyle reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde kayyım tarafından Bakırköy 4. Asliye Hukuk Mahkemesinde açılan kamulaştırma bedelinin artırılması davası sonucu 6/7/1988 tarihinde verilen karara atıfta bulunularak söz konusu kararın kesin hüküm teşkil etmesi nedeniyle aynı konuda açılan davanın dava şartı yokluğundan reddi gerektiği belirtilmiştir.

20. Kararın temyizi üzerine Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin (Daire) 27/3/2014 tarihli kararıyla Mahkeme kararı farklı bir gerekçeyle onanmıştır. Daire 24/5/2013 tarihli ve 6487 sayılı Kanun'la 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 7. maddeye dayanmıştır. Gerekçede, anılan geçici 7. madde gereğince 2942 sayılı Kanun'un 16. maddesi uyarınca hükmen tescil kararı verilen kamulaştırmalarda tebligat ve diğer kamulaştırma işlemleri sebebiyle hiçbir hak ve alacak talebinde bulunulamayacağını, kamulaştırmaya veya bedeline karşı dava açılmayacağını, açılmış olan davaların da bu esaslara göre karara bağlanacağını hükme bağlandığı vurgulanmıştır. Somut olayda Bakırköy 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin 8/3/1991 tarihli kararıyla 2942 sayılı Kanun'un 16. maddesi uyarınca idare lehine tescil kararı verildiğini belirten Daire, Mahkeme kararının bu gerekçeyle onanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

21. Nihai karar 16/5/2014 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

22. Başvurucu 16/6/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

23. Anayasa Mahkemesinin 13/11/2014 tarihli ve E.2013/95, K.2014/176 sayılı kararı ile 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesi iptal edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

24. 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. maddesinin ilgili bölümü şöyledir:

"Kamulaştırma işlemine ilişkin yürütmenin durdurulması kararı verilmedikçe veya kamulaştırma 6 ncı maddenin son fıkrası uyarınca yapılmış ise davaların sonucu beklenmeksizin kamulaştırılması yapılan taşınmaz mala hemen elkonulmasına idarece zorunluluk görüldüğü hallerde, taşınmaz malın takdir olunan kıymeti milli bankalardan birisine yatırılarak makbuzu ilgili belge örnekleri ile birlikte mahkemeye verilip taşınmaz malın durumunun tespiti istenir. Mahkeme sekiz gün içinde taşınmaz malın sahibini davet ile beş gün zarfında taşınmaz malın, 11 inci maddede yazılı olduğu şekilde kıymet takdirine esas olabilecek bütün niteliklerini tespit ettirerek, o taşınmaz malın idare adına tescil edilmesine karar verir ve bu kararı tapu dairesine bildirir. Bu işlem, mahkemenin davetine uymayanların giyabında yapılır. Kamulaştırılması yapılan taşınmaz malın mülkiyeti veya payı çekişmeli bulunduğu hallerde dahi bu madde hükmü uygulanır.

Bu Kanunun 3 üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerde yapılacak kamulaştırmalarda yatırılacak miktar, ödenek ilk taksit bedelidir."

25. 6487 sayılı Kanun'un 22. maddesiyle 2942 sayılı Kanun'a eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 13/11/2014 tarihli ve E.2013/95, K.2014/176 sayılı kararı ile iptal edilen geçici 7. madde şöyledir:

"Mülga 31/8/1956 tarihli ve 6830 sayılı İstimlak Kanununun 16 ve 17 nci maddeleri ile 2942 sayılı Kanunun mülga 16 ve 17 nci maddeleri uyarınca mahkemelerce idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda tebligatlar ve diğer kamulaştırma işlemleri tamamlanmış sayılır. Bu kamulaştırma işlemleri sebebiyle hiçbir hak ve alacak talebinde bulunulamaz; kamulaştırmaya veya bedeline karşı itiraz davaları açılmaz; açılmış ve devam eden davalar bu madde hükmü uygulanarak sonuçlandırılır."

26. Anayasa Mahkemesinin 13/11/2014 tarihli ve E.2013/95, K.2014/176 sayılı kararının 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesinin ilgili bölümünün iptaline ilişkin bölümü şöyledir:

"1- Anlam ve Kapsam

Gerek mülga 6830 sayılı Kanun'a gerekse 2942 sayılı Kanun'un 4650 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerden önceki hâline göre, kamulaştırılan taşınmazın mülkiyetinin idareye geçtiği tarih, kamulaştırmanın idari safhasının tamamlandığı gündür. Kamulaştırmanın idari safhasının tamamlanması, kamulaştırma kararının kesinleşmesiyle gerçekleşmektedir. Kamulaştırma kararının kesinleşmesi de işlemin davacıya tebliğinden itibaren otuz gün içinde idari yargıda dava açılmaması veya dava açılmış ise dava sonucu verilen davanın reddine ilişkin kararın kesinleşmesiyle sağlanmaktadır.

2942 sayılı Kanun'un mülga 16. maddesi ile mülga 6830 sayılı Kanun'un 16. maddesi, kamulaştırma işlemine karşı dava açıldığı hâllerde zorunluluk bulunması kaydıyla, idareye, karardan önce taşınmaza el koyma olanağı sağlamaktadır. Buna göre, kamulaştırılan taşınmaz mala hemen el konulmasına idarece zorunluluk görüldüğü hâllerde, kamulaştırma işlemine karşı açılan davada mahkeme kararının sonucu beklenmeksizin, taşınmazın idare adına tesciline karar verilmesi mahkemeden istenebilmektedir. Bu amaçla kamulaştırmaya konu olan taşınmazın mahkemece idare adına tescil edilebilmesi için, kamulaştırma işleminin davalı mal sahibine tebliğ edilmesi ve taşınmaz mala kıymet takdir komisyonunca takdir edilen bedelin tamamının malik adına bankaya yatırılması gerekmektedir.

Yine gerek mülga 6830 sayılı Kanun'un 17. maddesi gerekse 2942 sayılı Kanun'un mülga 17. maddesiyle, kamulaştırma işleminin idari safhasının tamamlanmasından sonra malik tarafından feragat verilmemesi durumunda idarenin mahkemeye başvurarak tescil davası açma olanağı getirilmiştir. Mahkeme iki tarafı derhal davet etmekte ve taraflar gelmese dahi gıyaplarında belgeleri incelemek suretiyle idare adına tescile karar vermektedir. İlgili maddelere göre taşınmazın idare adına tescil edilebilmesi için kamulaştırma işleminin usulüne uygun olarak tebliğ edilerek kesinleştirilmiş olması ve kamulaştırma bedelinin mal sahibi adına bankaya yatırılmış bulunması gerekmektedir.

Yargıtay, usulüne uygun olarak tebliğ edilmemiş kamulaştırma işlemlerinde taşınmaz mülkiyetinin idareye geçmediğini, bu durumda idarece

taşınmaza el konulsa ve 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. ve 17. maddeleri ile mülga 6830 sayılı Kanun'un 16. ve 17. maddeleri uyarınca mahkeme kararıyla idare adına tescil edilse dahi bunun kamulaştırmamız el atma hükmünde olduğunu kabul etmekte ve kamulaştırmamız el atma nedeniyle açılan tazminat davalarını süre sınırı olmaksızın incelemektedir.

Uygulamada, idarelerin tebligata ve kamulaştırma bedelinin bankaya yatırıldığına dair arşiv belgelerini imha etmiş olmaları nedeniyle ispat sorunlarıyla karşılaşabilmekte ve bu durum, ikinci kez kamulaştırma bedeli ödenmesine yol açabilmektedir.

Kanun koyucu, mülga 6830 sayılı Kanun'un 16. ve 17. maddeleri ile 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. ve 17. maddeleri uyarınca mahkemelerce idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda, kamulaştırma bedelinin peşin olarak hak sahiplerine ödendiği veya hak sahipleri adına bankaya bloke edildiği hususunu dikkate alarak, idarelerin, ispat yükünden kaynaklanan sorunlar nedeniyle ikinci kez kamulaştırma bedeli ödemelerini engellemek amacıyla dava konusu kuralda yer alan düzenlemeyi ihdas etmiştir.

Bu amaçla, mülga 6830 sayılı Kanun'un 16. ve 17. maddeleri ile 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. ve 17. maddeleri uyarınca mahkemelerce idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda tebligatlar ve diğer kamulaştırma işlemlerinin tamamlanmış sayılması öngörülmüş; bu kamulaştırma işlemleri sebebiyle hiçbir hak ve alacak talebinde bulunulamayacağı, kamulaştırmaya veya bedeline karşı itiraz davaları açılmayacağı belirtilmiş; açılmış ve devam eden davaların bu madde hükmü uygulanarak sonuçlandırılacağı ifade edilmiştir.

2- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

...

Tebligat, yetkili makamlarca birtakım hukuki işlemlerin, bu işlemin hukuki sonuçlarından etkilenmeleri amaçlanan kişilere kanuna uygun şekilde bildirim ve bu bildirim usulüne uygun olarak yapıldığının belgelendirilmesi işlemidir. Usulüne uygun işlemlerin kendilerine bağlanan hukuki sonuçları doğurabilmesi için muhatabına bildirilmesi gerekir. Usulüne uygun olarak yapılan tebligat, Anayasa'da güvence altına alınmış olan iddia ve savunma hakkının tam olarak kullanılabilmesinin ve bireylere tanınan hak arama hürriyetinin önemli güvencelerinden biridir.

4650 sayılı Kanun'dan önceki kamulaştırma mevzuatına göre tebligatın yapılıp yapılmaması, dava açma süreleri ve dolayısıyla adalete erişim hakkının kullanılabilmesi için hayati bir öneme sahiptir. Kural olarak kamulaştırma işlemi usulüne uygun olarak tebliğ edilmeden dava açmak için zorunlu olan otuz günlük hak düşürücü sürenin malik açısından işlemeye başlaması mümkün değildir.

Dava konusu maddenin birinci cümlesinde, mülga 6830 sayılı Kanun'un 16. ve 17. maddeleri ile 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. ve 17. maddeleri uyarınca mahkemelerce idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda, geçmişte usulüne aykırı olarak yapılmış olan tebligatlar geçerli sayılarak kamulaştırma işlemleri tamamlanmış kabul edilmektedir. Usulsüz olarak

gerçekleştirilen kamulaştırma tebligatları geçerli kabul edilerek kamulaştırma işlemlerinin tamamlanmış sayılmasının, kamulaştırma işlemine ve bedele karşı açılacak davalar için öngörülen otuz günlük hak düşürücü sürenin geçirilmesi sonucunu doğuracağı açıktır.

Yargıtayın yerleşik içtihadı, geçersiz tebligata istinaden idare adına yapılan tescillerin yolsuz ve bu durumda idarenin taşınmaza el koymasının da fiili el atma hükmünde olduğu yönünde olup bu içtihat uyarınca malikin kamulaştırmaz el atma nedeniyle herhangi bir süre sınırlamasına tabi olmaksızın tazminat davası açması mümkündür. Maddenin ikinci cümlesinde, bu kamulaştırma işlemleri sebebiyle hiçbir hak ve alacak talebinde bulunulamayacağı, kamulaştırmaya veya bedeline karşı itiraz davaları açılmayacağı açıkça belirtilmek suretiyle birinci cümleyle oluşturulan hukuki durum teyit edilmenin yanında, kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılacak tazminat davalarının da önü kapatılmıştır.

Ayrıca ikinci cümlelerin devamında, açılmış ve devam eden davaların bu madde hükmü uygulanarak sonuçlandırılacağı belirtilerek geçici 7. madde hükmünün, maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış ve derdest olan davalara da uygulanması sağlanmıştır. Kuralın önceki bölümleriyle, kamulaştırma işlemine karşı iptal davası, bedel için de bedel artırımı veya tazminat davası açılmayacağı öngörüldüğünden bu bölümün kanunun yürürlüğe girdiği tarihte açılmış olan davalarda da uygulanması, bu davaların esasının incelenmeksizin usulden reddedilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Kuralın gerekçesinde, 6830 sayılı Kanun'un 16. ve 17. maddeleri ile 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. ve 17. maddeleri uyarınca mahkemelerce idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda, kamulaştırma bedelinin peşin olarak hak sahiplerine ödendiği veya hak sahipleri adına bankaya bloke edildiği belirtilmiştir.

Sözü edilen kurallar uyarınca yapılan kamulaştırma işlemlerinde kıymet takdir komisyonunca takdir edilen kamulaştırma bedeli malik adına bankaya bloke edilmiş olsa da bazı durumlarda, malike yapılan tebligatın usulsüz olması gibi malikten kaynaklanmayan ve malike kusur izafe edilmesi de mümkün olmayan sebeplerle, malikin kamulaştırma işlemlerinden ve kamulaştırma bedelinin bankaya yatırıldığından haberdar olamaması mümkündür. Bu durumda, geçmişte malikten kaynaklanmayan sebeplerle usulsüz olarak yapılan tebligatlar geçerli kabul edilerek kamulaştırma işlemlerinin tamamlanmış sayılması suretiyle malikin mülkiyet hakkından kaynaklanan davaları açma imkânının ortadan kaldırılması ve açılan davaların da esası incelenmeksizin usulden reddedilmesinin öngörülmesi, hak arama özgürlüğüyle bağdaşmadığı gibi hukuk güvenliği ilkesini ve malikin mülkiyet hakkını zedelemektedir.

Açıklanan nedenlerle, dava konusu kural Anayasa'nın 2., 13., 35. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir. ”

B. Uluslararası Hukuk

27. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin birinci fıkrasının ilgili bölümü şöyledir:

"Herkes, medeni hak ve yükümlülükleri hakkında karar verilmesi için ... kanun tarafından kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir yargı merciinde makul bir süre içinde adil ve kamuya açık bir şekilde yargılanma hakkına sahiptir."

28. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasının açık bir biçimde mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından söz etmese de maddede kullanılan terimler bir bütün olarak birlikte dikkate alındığında anılan fıkranın mahkemeye erişim hakkını da garanti altına aldığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (*Golder/Birleşik Krallık*, B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasına içkindir. Bu çıkarsama, Sözleşmeciler devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin 1. fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (*Golder/Birleşik Krallık*, § 36).

29. AİHM; adil yargılanmanın bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM, bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması ve zayıflatmaması gerektiğini ifade etmektedir. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi taşımayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrasıyla uyumlu olmaz (*Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye*, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; *Eşim/Türkiye*, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; *Edificaciones March Gallego S.A./İspanya*, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

30. AİHM, dava hakkını süre sınırına bağlayan iç hukuk hükümlerinin yorumlanmasının öncelikli olarak kamu otoritelerinin ve özellikle mahkemelerin görevi olduğunu belirtmekte; AİHM'in rolünün, bu yorumun etkilerinin Sözleşme'yle uyumlu olup olmadığını tespitiyle sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Süre sınırı getiren kuralların uygun adalet yönetiminin güvence altına alınması amacına dayandığına işaret eden AİHM, bu kuralların veya bunların uygulanmasının ilgililerin ulaşılabilir başvuru yollarına müracaatlarını engelleyecek mahiyette olmaması gerektiğini değerlendirmektedir. AİHM, bu bağlamda her bir olayın somut başvuru yolunun özellikleri ışığında ve Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının amaç ve hedefleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir (*Eşim/Türkiye*, § 20).

31. AİHM bu ilkeler uyarınca mahkemelerin dava açılabilmesi için öngörülen yasal yükümlülükleri uygularken hem yargılama adaletinin zayıflamasına yol açacak düzeyde aşırı şekilcilikten hem de kanunlarda öngörülen usule ilişkin gereklilikleri abes hâle getirecek seviyede aşırı esneklikten kaçınması gerektiğini belirtmektedir. AİHM, kuralların belirliliği ve uygun adalet yönetimini sağlama amacına hizmet etme işlevlerini yitirmesi hâlinde ve ilgililerin, davalarının esasının yetkili mahkeme tarafından karara bağlanmasını önleyecek birtakım bariyer oluşturma fonksiyonu görmeleri durumunda mahkemeye erişim hakkının zedeleneceğini ifade etmektedir (*Eşim/Türkiye*, § 21).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Mahkemenin 19/7/2017 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

1. Başvurucuların İddiaları

33. Başvurucular; murislerine ait taşınmaza ilişkin kamulaştırma işlemlerinin murisleri haberdar edilmeksizin kayyım tebliğ edilmek suretiyle yürütüldüğünü, kamulaştırma bedelinin kayyım ödendiğini ve kayyım aleyhine açılan tescil davası neticesinde taşınmazın idare adına hükmen tescil edildiğini ifade etmişlerdir. 2011 yılında taşınmazın idare adına tescil edildiğini öğrendiklerini ileri süren başvurucular, taşınmaz bedelinin ödenmesi istemiyle açtıkları tazminat davasında kesin hüküm gerekçesiyle davanın reddi yolunda kurulan hükmün dava devam ederken yürürlüğe giren 2942 sayılı Kanun'un eklenen geçici 7. maddesi gözetilerek Yargıtay tarafından onanması nedeniyle davanın esasının incelenmemiş olmasından yakınmaktadırlar.

34. AİHM'in *Akağün/Türkiye* (B. No: 71901/01, 5/12/2006) ve *Akıllı/Türkiye* (B. No: 71868/01, 11/4/2006) kararlarına atıfta bulunan başvurucular, kamulaştırma işlemleri tebliğ edilmeksizin ve herhangi bir bedel ödenmeksizin taşınmazın idare adına tescil edilmesinin mülkiyet hakkını zedelediğini savunmuşlardır. Başvurucular, tüm kayıtlara ulaşma imkânı bulunan devletin malikin kimliğinin ve adresinin tespitine yönelik hiçbir araştırma yapmadan, taşınmazın asıl sahibine ulaşmadan, tayin ettirdiği kayyım üzerinden yürüttüğü kamulaştırma işlemlerinin geçersiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Başvurucular, taşınmazın kamulaştırma amacına uygun olarak kullanılmayıp özel kişilere satış yoluyla devredilmiş olmasının dahi mülkiyet hakkının ihlali anlamına geldiğini vurgulamışlardır.

35. Başvurucular, derdest olan bir davanın sonuçlarını değiştirecek şekilde yasal düzenleme yapılmasının ve bu yasal değişiklik dolayısıyla davanın esasının incelenmeksizin reddedilmesinin adil yargılanma hakkını ve hukuk güvenliği ilkesini zedelediğini belirtmişlerdir. Başvurucular ayrıca 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesiyle 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. maddesi uyarınca idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda dava açma imkânının ortadan kaldırılması nedeniyle etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

36. Başvurucular son olarak taşınmazın üzerinden elektrik iletim hattı geçirilmesi nedeniyle TEİAŞ'a karşı açılan davanın bu bölümü hakkında hiçbir hüküm kurulmamasından şikâyet etmektedirler.

2. Bakanlık Görüşü

37. Bakanlık görüş yazısında, başvurucuların murislerinin haklarının korunması bakımından kayyım tayin edildiği ve kayyım tarafından açılan dava sonucunda kamulaştırma bedelinin artırıldığı hatırlatılmıştır. Bakanlık ayrıca Mahkemece davanın kesin hüküm nedeniyle reddedildiğini ve bu kararın Daire tarafından 2942 sayılı Kanun'un 7. maddesi gerekçe gösterilerek onandığını anımsatmıştır. Bakanlık, Daire kararının dayanağı olan 2942 sayılı Kanun'un 7. maddesinin Anayasa Mahkemesinin 13/11/2014 tarihli ve E.2013/95, K.2014/176 sayılı kararıyla iptal edildiğine değinmiştir. Bakanlık, Anayasa Mahkemesinin iptal kararının gerekçesinde 2942 sayılı Kanun'un 7. maddesinin malike yapılan tbligatın usulsüz olması gibi malikten kaynaklanmayan ve malike kusur zıfede edilmesi de mümkün olmayan durumlarda malikin haklarının zedeleyici sonuçlar doğurabileceğinin ifade edildiğini vurgulamıştır.

B. Değerlendirme

38. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, mesru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

39. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

40. Başvurucular tarafından açılan tazminat davası Mahkemece kesin hüküm nedeniyle reddedilmiş ise de Daire, 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesi hükmünü gözeterek kararı onamıştır. Dolayısıyla davanın reddinin nihai olarak 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesine dayandığı anlaşılmaktadır. Anılan maddede, 6830 sayılı mülga Kanun'un 16. ve 17. maddeleri ile 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. ve 17. maddeleri uyarınca mahkemelerce idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda tebligatlar ve diğer kamulaştırma işlemlerinin tamamlanmış sayılması öngörülmekte; bu kamulaştırma işlemleri sebebiyle hiçbir hak ve alacak talebinde bulunulamayacağı, kamulaştırmaya veya bedeline karşı itiraz davaları açılmayacağı belirtilmekte; açılmış ve devam eden davaların bu madde hükmü uygulanarak sonuçlandırılacağı ifade edilmektedir. Geçici 7. madde, 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. maddesi uyarınca yapılan kamulaştırmalara ilişkin olarak tazminat davası açma imkânını ortadan kaldırdığından bunun mahkemeye erişim hakkına ilişkin olduğu açıktır. Dolayısıyla başvurunun mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

42. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme, bunun doğal sonucu olarak da iddiada bulunma, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "*adil yargılanma hakkı*" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesinde "*değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkının metne dahil*" edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesine "*herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu*" ibaresinin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır.

43. Mahkemeye erişim hakkı, Sözleşme'nin Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer almaktadır (*Ahmet Yıldırım*, B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 28; *Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 51; *Ş.Ç.*, B. No: 2012/1061, 21/11/2013, § 28; *Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım*, B. No: 2013/711, 3/4/2014, § 41).

44. Hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin, zararını giderebilmesinin en etkili yolu yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir (AYM, E.2014/76, K.2014/142, 11/9/2014).

45. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyumsuzluğu ve uyumsuzluk kapsamında bir talebi mahkeme önüne taşıyabilmek ve bunların etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (AYM, E.2013/40, K.2013/139, 28/11/2013).

46. Somut olayda başvurucular tarafından açılan tazminat davası 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. maddesi uyarınca mahkemelerde idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda tebligatların ve diğer kamulaştırma işlemlerinin tamamlanmış sayılmasını ve bu kamulaştırma işlemleri sebebiyle hiçbir hak ve alacak talebinde bulunulamayacağını, kamulaştırmaya veya bedeline karşı itiraz davaları açılmayacağını düzenleyen 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesine dayanılarak reddedilmiştir. Davanın esasının incelenmesini engelleyen her türlü düzenleme ve karar, mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil eder. Bu bağlamda 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesine dayanılarak davanın esasının incelenmeksizin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturmaktadır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

47. Anayasa'nın 36. maddesinde, mahkemeye erişim hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Anayasa Mahkemesi kararlarında, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebileceği kabul edilmektedir (AYM, E.2010/83, K.2012/169, 1/11/2012; E.2012/108, K.2013/64, 22/5/2013; E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014; E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015; *Hüseyin Dayan*, B. No: 2013/5033, 13/4/2016, § 46). Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

48. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

49. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkına ilişkin sınırlandırmaların da kanuna dayanması, hakkın özünü zedeleyecek şekilde hakkı kısıtlamaması, meşru bir amaç izlemesi ve ölçülü olması gerekir (*Serkan Acar*, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 38; *İbrahim Can Kişi*, B. No: 2012/1052, 23/7/2014, § 36). Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (*Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

i. Kanunilik

50. Başvurucular tarafından açılan davanın reddedilmesi, Daire kararında 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesine dayandırılmıştır. Anılan madde Anayasa Mahkemesinin 13/11/2014 tarihli ve E.2013/95, K.2014/176 sayılı kararıyla iptal edilmiş ise de Daire kararının verildiği 27/3/2014 tarihinde yürürlükte bulunduğu müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

ii. Meşru Amaç

51. Somut olayda mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin amacının ortaya konulabilmesi için 6487 sayılı Kanun'la 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 7. maddenin gerekçesine bakılması gerekmektedir. Anılan maddenin gerekçesi şöyledir:

"Mülga 6830 sayılı Kanun ve 2942 sayılı Kanunun 4650 sayılı Kanunla değişiklik öncesi 16 ncı maddeleri kapsamında mahkemelerce tescil kararı verilebilmesi için yine bu maddeler kapsamında kamu yararı kararının kesinleşmiş olması, kıymet takdir komisyonunca takdir edilen bedelin hak sahipleri adına bankaya bloke edilmiş olması, dava dosyası üzerinden hak sahiplerinin duruşmaya davet edilmesi, ayrıca mahkemeye arazinin durum tespiti yapılmış olması ve sonuçta verilen kararın tapuya tescil edilecek hale gelebilmesi için hak sahiplerine tebliğ edilmiş olması şartlarının yerine getirilmiş olması zorunludur. Yine, mülga 6830 sayılı Kanun ve 2942 sayılı Kanunun 4650 sayılı Kanunla değişiklik öncesi 17 nci maddeleri gereği mahkemelerce tescil kararı verilebilmesi için de; kanunun bu maddelerine uygun olarak kamulaştırma işleminin tamamlanmış olması diğer bir ifade ile tbligatın tamamlanmış, takdir edilen bedelin hak sahipleri adına bankaya bloke edilmiş ve/veya tezyid miktarlarının hak sahiplerine ödenmiş olması şartlarının yerine getirilmesi zorunludur. 5999 sayılı Kanunla 2942 sayılı Kanuna eklenen Geçici 6 ncı madde kapsamında idareler aleyhine kamulaştırmaz el atma sebebiyle tazminat davaları açılmakta ve bu davalarda mülga 6830 sayılı Kanun ve 2942 sayılı Kanunun mülga 16 ncı ve 17 nci maddelerine göre kamulaştırmaları tamamlandığı hususları göz önünde bulundurulmaksızın idare aleyhine tazminatlara karar verilmektedir."

52. Gerek 6830 sayılı mülga Kanun'a gerekse 2942 sayılı Kanun'un 4650 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerden önceki hâline göre kamulaştırılan taşınmazın mülkiyetinin idareye geçtiği tarih kamulaştırmanın idari safhasının tamamlandığı gündür. Kamulaştırmanın idari safhasının tamamlanması, kamulaştırma kararının kesinleşmesiyle gerçekleşmektedir. Kamulaştırma kararının kesinleşmesi de işlemin davacıya tebliğinden itibaren otuz gün içinde idari yargıda dava açılmaması veya dava açılmış ise dava sonucu verilen davanın reddine ilişkin kararın kesinleşmesiyle sağlanmaktadır (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

53. Yargıtay; usulüne uygun olarak tebliğ edilmemiş kamulaştırma işlemlerinde taşınmaz mülkiyetinin idareye geçmediğini, bu durumda idarece taşınmaza el konulsa ve 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. ve 17. maddeleri ile 6830 sayılı mülga Kanun'un 16. ve 17. maddeleri uyarınca mahkeme kararıyla idare adına tescil edilse dahi bunun kamulaştırmaz el atma hükmünde olduğunu kabul etmekte ve kamulaştırmaz el atma nedeniyle açılan tazminat davalarını süre sınırı olmaksızın incelemektedir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

54. Uygulamada, idarelerin tebligata ve kamulaştırma bedelinin bankaya yatırıldığına dair arşiv belgelerini imha etmiş olmaları nedeniyle ispat sorunlarıyla karşılaşılabilen ve bu durum, ikinci kez kamulaştırma bedeli ödenmesine yol açabilmektedir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

55. Kanun koyucu; 6830 sayılı mülga Kanun'un 16. ve 17. maddeleri ile 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. ve 17. maddeleri uyarınca mahkemelerce idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda, kamulaştırma bedelinin peşin olarak hak sahiplerine ödendiği veya hak sahipleri adına bankada bloke edildiği hususunu dikkate alarak idarelerin ispat yükünden kaynaklanan sorunlar nedeniyle ikinci kez kamulaştırma bedeli ödemelerini engellemek amacıyla geçici 7. maddede yer alan düzenlemeyi ihdas etmiştir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

56. Bu amaçla 6830 sayılı mülga Kanun'un 16. ve 17. maddeleri ile 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. ve 17. maddeleri uyarınca mahkemelerce idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda tebligatlar ve diğer kamulaştırma işlemlerinin tamamlanmış sayılması öngörülmüş; bu kamulaştırma işlemleri sebebiyle hiçbir hak ve alacak talebinde bulunulamayacağı, kamulaştırmaya veya bedeline karşı itiraz davaları açılmayacağı belirtilmiş; açılmış ve devam eden davaların bu madde hükmü uygulanarak sonuçlandırılacağı ifade edilmiştir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

57. Kamulaştırmanın usulüne uygun yapıldığı ve kamulaştırma bedelinin daha önce ödendiği bu gibi durumlarda ikinci kez kamulaştırma bedeli ödenmemesini temine yönelik yasal düzenleme yapılması, kamu mali kaynaklarının ve dolayısıyla vergi mükelleflerinin korunması amacıyla dayandığı anlaşılmaktadır. Kamu kaynaklarının korunması amacıyla düzenleme yapılmasında kamu yararı bulunduğu açıktır. Bu nedenle kamulaştırma bedelinin daha önce başvuruçuların adına açılan banka hesaplarına bloke edildiği gözetilerek davanın esasının incelenmeksizin reddedilmesi biçimindeki müdahalenin meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmaktadır.

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

58. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında dikkate alınacak ölçütlerden biri olan ölçülülük, hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır. Hukuk devletinde hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması istisnai bir yetki olduğundan bu yetki ancak durumun gerektirdiği ölçüde kullanılması koşuluyla haklı bir temele oturabilir. Bireylerin hak ve özgürlüklerinin somut koşulların gerektirdiğinden daha fazla sınırlandırılması kamu otoritelerine tanınan yetkinin aşılması anlamına geleceğinden hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

59. Ölçülülük ilkesi "elverişlilik", "gereklilik" ve "orantılılık" olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. "Elverişlilik" öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, "gereklilik" ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmışın mümkün olmamasını, "orantılılık" ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2013/32, K.2013/112, 10/10/2013; E.2013/15, K.2013/131, 14/11/2013; E.2013/158, K.2014/68, 27/3/2014; E.2013/66,

K.2014/19, 29/1/2014; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2015/101, 12/11/2015; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; *Mehmet Akdoğan ve diğçerleri*, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

60. Ölçülülülüğün bir alt ilkesi olan müdahale için seçilen aracın gerekliliğinin değçerlendirilmesi öncelikli olarak ilgili kamu makamlarının yetkisindedir. Müdahale ile ulaşılmak istenen somut kamu yararı amacının değçerleştirilmesi yetkili idarelerin sorumluluğunda olup amaca ulaşılmada ne tür bir aracın daha etkili ve verimli sonuçlar doğuracağı hususunda sorumlu ve yetkili otoriteler, en isabetli karar verebilecek konumdadır. Bu nedenle hangi aracın seçileceğı konusunda idarelerin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır. Ne var ki seçilen aracın gerekliliğine ilişkin olarak idarelerin haiz bulunduğu takdir yetkisi sınırsız değildir. Tercih edilen aracın müdahaleyi ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağırlaştırması durumunda Anayasa Mahkemesince, müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna ulaşımlası mümkündür. Ancak Anayasa Mahkemesinin bu kapsamda yapacağı denetim seçilen aracın isabet derecesine yönelik olmayıp hak ve özgürlükler üzerinde oluşturduğu müdahalenin ağırlığına dönüktür (*Recep Tarhan ve Afife Tarhan*, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 70).

61. Dava süresinin işlemeye başladığı an da mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda dava süresinin, hak sahibinin henüz dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut koşullar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması, dava hakkının varlığını anlamsız kılabilceğinden ölçülülülük ilkesini zedeleyebilir.

62. Tebligat, yetkili makamlarca birtakım hukuki işlemlerin bu işlemin hukuki sonuçlarından etkilenmeleri amaçlanan kişilere kanuna uygun şekilde bildirim ve bu bildirim usulüne uygun olarak yapıldığının belgelendirilmesi işlemidir. Usulüne uygun işlemlerin kendilerine bağlanan hukuki sonuçları doğurabilmesi için muhataba bildirilmesi gerekir. Usulüne uygun olarak yapılan tebligat, Anayasa'da güvence altına alınmış olan iddia ve savunma hakkının tam olarak kullanılabilmesinin ve bireylere tanınan hak arama hürriyetinin önemli güvencelerinden biridir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014). Bu nedenle tebligat zorunluluğunu ortadan kaldıran düzenlemeler dava açma imkânını zayıflatacağından mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçsüz kılabilir.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

63. Somut olayda başvurucuların murisine ait taşınmaz 2/12/1985 tarihinde (kaldırılan) Arsa Ofisi tarafından kamulaştırılmıştır. Kamulaştırmaya ilişkin işlemler, murislerinin adreslerinde bulunamaması nedeniyle murislere tebliğ edilememiştir. Başvurucular, taşınmazın kamulaştırıldığı 2011 yılında öğrendiklerini öne sürerek 14/9/2011 ve 14/10/2011 tarihlerinde Mahkemede kamulaştırmasız el atma ile taşınmaz üzerinden elektrik iletim hattı geçirilmesi nedenleriyle TOKİ ve TEİAŞ aleyhine tazminat davası açmışlardır.

64. 4650 sayılı Kanun'dan önceki kamulaştırma mevzuatına göre tebligatın yapıp yapılmaması, dava açma süreleri ve dolayısıyla adalete erişim hakkının kullanılabilmesi için hayati bir öneme sahiptir. Kural olarak kamulaştırma işlemi usulüne uygun olarak tebliğ edilmeden dava açmak için zorunlu olan otuz günlük hak düşürücü sürenin malik açısından işlemeye başlaması mümkün değildir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

65. Daire kararında dayanan 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesiyle 6830 sayılı mülga Kanun'un 16. ve 17. maddeleri ile 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. ve 17. maddeleri uyarınca mahkemelerce idare adına tescil kararı verilen kamulaştırmalarda, geçmişte usulüne aykırı olarak yapılmış olan tebligatlar geçerli sayılarak kamulaştırma işlemleri tamamlanmış kabul edilmektedir. Usulsüz olarak gerçekleştirilen kamulaştırma tebligatları geçerli kabul edilerek kamulaştırma işlemlerinin tamamlanmış sayılmasının kamulaştırma işlemine ve bedele karşı açılacak davalar için öngörülen otuz günlük hak düşürücü sürenin geçirilmesi sonucunu doğuracağı açıktır (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014). Nitekim başvuru konusu olayda yapılan yargılama sonucu verilen nihai kararlar (Dairenin 27/3/2014 tarihli kararı) 6487 sayılı Kanun'la 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 7. maddeye dayanılarak esası incelenmeksizin dava reddedilmiştir.

66. Daha önce ödemesi yapılan ancak arşiv kayıtlarının imha edilmiş olması nedeniyle ispat sorunuyla karşılaşılacak kamulaştırmalarda, ikinci kez kamulaştırma bedeli ödenmesinin engellenmesi amacıyla düzenleme yapılması olağandır (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014). Bu bağlamda arşiv kayıtlarının imhası nedeniyle ulaşılamayan tebligat işlemlerinin geçerli sayılması ve bu tür kamulaştırma işlemlerine ilişkin olarak tazminat davası açılmasının önlenmesi, ikinci kez ödeme yapılmasının engellenmesi bakımından elverişli bir araçtır.

67. Buna karşılık 2942 sayılı Kanun'un mülga 16. maddesi uyarınca yapılan kamulaştırma işlemlerinde kıymet takdir komisyonunca takdir edilen kamulaştırma bedeli malik adına bankaya bloke edilmiş olsa da bazı durumlarda malike yapılan tebligatın usulsüz olması gibi malikten kaynaklanmayan ve malike kusur izafe edilmesi de mümkün olmayan sebeplerle malikin kamulaştırma işlemlerinden ve kamulaştırma bedelinin bankaya yatırıldığından haberdar olmaması mümkündür (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014).

68. Geçici 7. madde hükmü, ikinci kez kamulaştırma bedeli ödenmesini engellemenin yanında idarenin hatalı tebligat yapması veya nüfus kayıtlarındaki hatalar nedeniyle yanlış kişilere tebligat yapılması veya ödemede bulunulması gibi malikin gerçekten mağdur olduğu durumlarda da dava açılmasını önlemektedir. Geçmişte malikten kaynaklanmayan sebeplerle usulsüz olarak yapılan tebligatlar geçerli kabul edilerek kamulaştırma işlemlerinin tamamlanmış sayılması suretiyle malikin mülkiyet hakkından kaynaklanan davaları açma imkânının ortadan kaldırılması, mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi öngörülen amaca nazaran bariz bir şekilde ağırlaştırmaktadır. Zira bu durumda sırf idarenin arşiv kayıtlarının imha edilmiş olmasından yararlanan kötü niyetli kişilerin ikinci kez kamulaştırma bedeli elde etmelerinin önlenmesi uğruna kamulaştırma işleminden haberdar olmayan maliklerin tazminat hakları da feda edilmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin 13/11/2014 tarihli ve E.2013/95, K.2014/176 sayılı kararıyla hak arama özgürlüğüyle bağdaşmadığı, hukuk güvenliği ilkesini ve malikin mülkiyet hakkını zedelediği gerekçesiyle 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesi iptal edilmiştir (bkz. § 26).

69. Sonuç olarak somut olayda 2942 sayılı Kanun'un geçici 7. maddesine dayanılarak kamulaştırma tebligatı aşamasındaki tüm işlemlerin geçerli kabul edilmesi ve buna bağlı olarak başvuru tarafından kamulaştırma bedelinin tazmini istemiyle açılan davanın esasının incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olmadığı kanaatine varılmaktadır.

70. Açıklanan nedenlerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

71. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvuru hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

72. Başvuru formunda Muharrem Alberen için 658.828 TL, Fatma Alberen için 164.707 TL, Ekrem Alberen ve Nergiz Alberen için ayrı ayrı 247.060 TL, Ali Uyandıran, Nail Uyandıran ve Ahmet Uyandıran için ayrı ayrı 439.218 TL ve Refik Tıknaç için 1.765.875 TL maddi tazminatın yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmesi isteminde bulunulmuştur.

73. Başvurucuların mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

74. Mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Yargıtay 5. Hukuk Dairesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

75. Yeniden yargılama yapılmasına hükmedildiğinden tazminat isteminin reddi gerekir.

76. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.006,10 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA**,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının **İHLAL EDİLDİĞİNE**,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Yargıtay 5. Hukuk Dairesine (E.2013/23480) **GÖNDERİLMESİNE**,

D. Tazminat taleplerinin **REDDİNE**,

E. 206,10 TL harç ve 1.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 2.006,10 TL yargılama giderinin **BAŞVURUCULARA MÜŞTEREK OLARAK ÖDENMESİNE**,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruçunun Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Bakırköy 5. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2011/435) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE
19/7/2017 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ